

Vilgelm hukmronligi davrida Angliya bosqinchi va uning avlodlari

Rahmonova Muqaddasxon

Andijon davlat universiteti Tarix

yoʻnalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Maqolada qirol Vilgelm bosqinchi haqidagi nasr va sheʼriy hikoyalar tahlil qilinadi. 1066 yilgi Abingdon, Peterboro va Vuster qoʻlyozmalarida Vilgelimning Britaniya orollariga bostirib kirishi Garold Godvinsonning Norvegiya qiroli Xarald Xardrada va Tosti Godvinsonning birlashgan kuchlari ustidan qozongan gʻalabasi kontekstida aks ettirilgan. Parker yilnomasi muallifi fathga eng katta milliy ofat sifatida munosabatini bildiradi va Vilgelimning hujumi haqidagi hisobotni 1066 yildagi boshqa fojiali voqealar kontekstiga qoʻyadi. Faqat 1066 yilga oid Peterboro va Vuster qoʻlyozmalarida Vilgelimning toj kiyish haqida eslatib oʻtilgan; ikkalasi ham buni qirolning vaʼdalarini buzganligi va u zabt etgan xalq uchun halokatli oqibatlari kontekstida koʻradi. Maqolada taʼkidlanishicha, 1087 yilga moʻljallangan Peterboro qoʻlyozmasi yilnomasining nasriy qismi bosqinchi Vilgelimning oʻlimi haqida hikoya qiladi, gomiletik janrlar, xususan, Vulfstan vaʼzlari taʼsiri ostida yaratilgan. Aksincha, bu qoʻlyozmadagi Vilgelm Bosqinchi haqidagi sheʼriy qoʻshimchalar alliterativ misra taʼsiridan deyarli xoli boʻlgan va qofiya, soʻzlashuv lugʻati va soddalashtirilgan sintaksisdan foydalanishga asoslangan quyi adabiy anʼanaga borib taqaladi.

Kalit soʻzlar: Anglo-sakson yilnomasi, Norman istilosi, Vilgelm bosqinchi, Peterboro qoʻlyozmasi, gomiletik anʼana

Vilgelim I tarixga Angliyani zabt etuvchi va Normand qirollar sulolasining asoschisi sifatida kirdi. 11-asr o'rtalarida u o'z rahbarligida ichki nizolar tufayli zaiflashgan tarqoq davlatni birlashtirib, markazlashgan hokimiyat vertikalini yaratdi. Uilyam Bosqinchi davri Angliya uchun katta siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar davri bo'lib, uning aks-sadolari zamonaviy tarixga ham etib keldi.

Vilgelim 11-asrning birinchi uchdan birida Normanning Falaise shahrida tug'ilgan. Tarixchilar uning tug'ilishining uchta mumkin bo'lgan sanasini nomlashadi: 1027, 1028.

Vilgelimning otasi 9-asrda Fransiyaning shimoli-g'arbiy qismida vikinglar tomonidan yaratilgan Normandiya davlati hukmdori Iblis laqabli Robert II Muhtashamdir. Herlevning onasi kamtarin asli. Uning Falez shahrida yashovchi otasi badavlat ko'nchilik bilan shug'ullanganligi haqida dalillar mavjud.

Vilgelimning ota-onasining uchrashuvi haqida chiroyli afsona bor. Aytilishicha, Robert II qizni ovdan qaytayotganida ariq bo'yida uchratgan. Uning go'zalligidan hayratda qolgan Gertsog "kubok"ni o'zining Falez qasriga olib ketdi. Ko'p o'tmay Herleva o'g'il tug'di, lekin sevishganlar o'rtasidagi nasroniy nikohi hech qachon sodir bo'lmagan, shuning uchun bola noqonuniy deb hisoblangan. Ular uni shunday chaqirishdi - Uilyam badbaxt.

Vilgelimning qarindoshlari o'rtasida merosxo'rga ta'sir o'tkazish uchun kurash boshlandi. Uning vasiylari birin-ketin vafot etdilar. Yosh gertsogning hayoti ham bir necha bor xavf ostida edi. Ma'lumki, amakisi jiyanini bir necha bor qutqarib, uni kambag'allarning kulbalariga yashirgan. Faqat 1042 yilda, u 15 yoshli yoshligida, homiysi Genrix I ko'magida Vilgelim davlat ishlarida qatnasha boshladi. Avvaliga u o'zini qo'llab-quvvatlagan zodagonlarga tayanib, ehtiyotkor bo'lgan bo'lsa, keyinchalik borgan sari dadillik bilan hukumat jilovini o'z qo'liga oldi. Uning hokimiyat uchun kurashda jahldor fe'l-atvori, noqonuniy kelib chiqishi haqida masxara qilish va yaqinlariga xiyonat qilish kuchli va

qattiq bo'ldi. Buni uning 1044-1046 yillarda unga qarshi fitna uyushtirgan qo'zg'olonchilar bilan qilgan muomalasi ham ko'rsatadi. Qo'zg'olonga Vilgelimning bolalikdagi do'sti bo'lgan Burgundiyalik Guy boshchilik qildi, u knyazlikda hokimiyatni qo'lga kiritmoqchi edi. Agar Genrix I dan ko'proq yordam ko'rsatmasa, u muvaffaqiyatga erishgan bo'lardi. Frantsiya va Norman jangchilari birgalikdagi sa'y-harakatlar bilan isyonchilarni mag'lub etishdi.

Bunday qirg'in yosh gertsogning kuchini kuchaytirdi, hatto uzoq mamlakatlardan kelgan aristokratlar ham unga sodiqlik qasamyod qildilar; Vilgelm o'zining bosh qarorgohini - o'sib, gullab-yashnay boshlagan Kan shahrini tanladi. Biroq, badbasharaning yuksalishi hali ham ba'zi zodagon a'zolarini g'azablantirdi. Va 1050-yillarning boshlarida yangi hukumatga qarshi yana bir isyon ko'tarildi. Bu safar qo'zg'olon rahbari yosh Gertsogning amakisi Arkeza grafi Vilgelim de Talou va uning ukasi Mauger, Ruan arxiyepiskopi edi. Ular Genrix I ni o'z tomoniga mag'lub etishdi, u o'z himoyachisi o'z mavqeini g'ayrat bilan mustahkamlayotganidan norozi bo'lib, Normanning dushmaniga aylandi. Qarama-qarshilikda Genri o'z qo'shinining muhim qismini yo'qotdi va chekinishni tanladi. Keyin Arkes qal'asi qulab tushdi, Vilgelim de Talou mol-mulkini jiyaniga qoldirib, qochib ketdi. Gertsoglikda endi ichki qo'zg'olonlar bo'lmadi. Vilgelim davlatni mustahkamlashga muvaffaq bo'ldi va 1060-yillarga qadar u faqat frantsuz raqiblari - Normanlarning kuchayib borayotgan kuchiga qarshi birlashgan Anju grafi Genrix I va Jefri Martel bilan to'qnash keldi. Ittifoqchilar Normandiyaga ikki marta, 1054 va 1058-yillarda bostirib kirishdi, lekin har safar mag'lubiyatga uchragan. 1060 yilda Genrix I va Jefri Martel o'limidan so'ng reydlar to'xtatildi.

1066 yilda Angliya qiroli Edvard Konfessor vafot etdi. Bu monarx Vilgelim I bilan nafaqat do'stlik rishtalari, balki qon qarindoshligi bilan ham bog'langan. Norman hukmdori Edvardning onasining jiyan edi. Ikkinchisi Normandiya saroyida 25 yildan ko'proq vaqtni

quvg'inda o'tkazdi va shuning uchun Uilyamni o'z o'g'lidek sevdi va to'g'ridan-to'g'ri merosxo'rlari bo'lmagani uchun taxtni unga vasiyat qilishga va'da berdi.

Biroq, monarx o'limidan so'ng, inglizlar Edvardning xotinining ukasi, anglo-sakson aristokrati Garold Godvinsonni qirol etib sayladilar. Buni bilib, Vilgelm g'azablandi. U Garold hukmronligini tan olishdan bosh tortdi va Angliyaga qarshi harbiy yurishga tayyorlana boshladi. Gertsog asosiy vassallarning kuchlarini o'ziga tortdi, unga Flandriya va Frantsiya aristokratlari ham qo'shildi. Ammo Vilgelmning asosiy kozi Vatikanning yordami edi.

Uni olish uchun Norman Garoldning xiyonati to'g'risida dalillarni taqdim etdi, ya'ni u o'limidan oldin Edvard, kelishilgan holda, Govindsonni Normandiyaga Angliyaning yangi qiroli, ya'ni Uilyamga sodiqlik qilish uchun yuborganligini aytdi. Garold Vilgelimni to'liq qo'llab-quvvatlash uchun muqaddas yodgorliklarga qasamyod qilish orqali buni qildi, lekin u qasamini buzdi va taxtga o'zi o'tirdi. Ushbu ma'lumot Normanning rasmiy o'rta asrlardagi tarjimai holida aks ettirilgan "Dyuk Vilgelimning qilmishlari" Guillaume de Puitiers tomonidan yozilgan va tarixchilarning fikriga ko'ra, amalga oshirilgan kampaniyaning tajovuzkor tabiatini "oqlaydi", bu ularni shubhali deb hisoblashga imkon beradi. Ammo 11-asrda hech kim haqiqat qayerda va yolg'on qayerda ekanligini aniqlay olmadi. Bundan tashqari, Rim papasi uchun Kenterberi arxiyepiskopi Stigandni olib tashlashga va'da bergan Vilgelim tarafdori bo'lish foydali edi. Natijada, 1066 yil avgust oyida gertsog deyarli 7 ming kishilik armiya bilan yurishga chiqdi. La-Mansh kanalini kesib o'tib, qo'shinlar London janubidagi Hastings degan joyga yo'l oldilar. Bu erda, 1066 yil 14 oktyabrda Angliya tarixining yo'nalishini o'zgartirgan taqdirli jang bo'ldi. Garoldning qo'shini mag'lubiyatga uchradi va uning o'zi o'ldirildi. Xastings jangidagi g'alaba Vilgelimga ingliz tojiga yo'l ochdi. Va Anglo-Sakson sulolalari hali ham Norman gertsogiga qarshilik ko'rsatishgan bo'lsa-da, ularning harakatlari endi hech narsani hal qila olmadi.

1087 yilgi Peterboro qo'lyozmasidagi she'riy qo'shimcha yilnomaning nasriy qismini jamlaydi va qal'alar qurilishi, kambag'allarning zulmi, qirolning qattiqqo'lligi va ochko'zligi, uning adolatsiz boshqaruvi, kuchlilarning azoblari va qayg'ulari bilan bog'liq bo'lgan turli qismlarining o'zgarishi. Gnomik nuqtai nazardan podshohning xususiyatlarini umumlashtiradigan mag'rurlik uchun jazo to'g'risidagi maksim va she'rni yakunlovchi gunohlar uchun kechirim so'rab Rabbiyga murojaat qilish ham takrorlanadi. Shunday qilib, shunday xulosaga kelish mumkinki, Uilyamning hukmronligi va o'limi haqidagi she'r konsentratsiyalangan shaklda nasr mazmunini jamlaydi, Vulfstanning gomiletik nasri asosida 1087 yilgi yilnomaning nasriy qismi asosida yaratilgan. She'r, ehtimol, o'zi kiritilgan yozuvdan kechroq tuzilgan bo'lib, aliterativ misra ta'siridan deyarli xoli bo'lgan va qofiya, so'zlashuv lug'ati va soddalashtirilgan sintaksisga asoslangan adabiyotning quyi an'alariga borib taqaladi. Bu erda bizda mavjud bo'lgan narsa, ehtimol, Norman qirolining o'z fuqarolariga bo'lgan munosabati haqidagi noyob dalil bo'lib, uni Anglo-Sakson yilnomasi tuzuvchisi Uilyamning hukmronligiga o'zining salbiy bahosini tasdiqlash sifatida kiritgan.

1066 yil 25 dekabrda Vilgelim Angliya hukmdori sifatida taxtga o'tirildi. Norman davlatni o'ziga bo'ysundirib, qarorgoh - Minora qurishni boshladi va kuch siyosatini amalga oshira boshladi. Yuqori lavozimlarni endi faqat uning vassallari egallagan, jangda qatnashgan anglosaks feodallarining yerlari tortib olinib, norman g'oliblariga berilgan.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Matyushina 1994 yil - O'rta asrlarning oxiridagi Angliyada alliterativ she'riyatning tiklanishi // O'rta asr adabiyotidagi janr muammosi / Ed. ed. E'lon. Mixaylov. M.: Meros, 1994. B. 175-228.

2. Matyushina 2007 - O'rta asrlar Evropada lirik she'riyatning shakllanishi // Lirik she'riyat: genezis va evolyutsiya / Comp. I.G. Matyushina, S.Yu. Neklyudov. M.: RSUH, 2007. S. 54-122.
3. Smirnitskaya 1982 yil - Anglo-sakslarning she'riy san'ati // Qadimgi ingliz she'riyati / Ed. tayyor O.A. Smirnitskaya, V.G. Tixomirov. M.: Fan, 1982 yil.
4. Bredehoft 2001 - Bredehoft T.A. Matn tarixi: Anglo-Sakson yilnomasidagi o'qishlar. Toronto; Buffalo; London: Toronto universiteti matbuoti, 2001. 250 pp.
5. De Vries 1999 - De Vries K. Norvegiyaning 1066 yilda Angliyaga bostirib kirishi. Woodbridge: Boydell Press, 1999. 325 pp.
6. Duglas 1953 - Duglas, DC. Eduard konfessor, Normandiya gertsogi Uilyam va ingliz vorisligi // ingliz tarixiy sharhi, LXVIII, 1953. P. 526-545.